

PROFESORIAUS EUGENIJAUŠ PALSCKIO POŹIŪRIS Į ĮRODYMŲ SAMPRATĄ

Doc. dr. Ryšardas Burda

Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto Kriminalistikos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 28
Elektroninis paštas krk@ltu.lt

*Pateikta 2005 m. birželio 30 d.
Parengta spausdinti 2005 m. spalio 11 d.*

Pagrindinės sąvokos: baudžiamasis procesas, kriminalistika, įrodymai, įrodymų fiksavimo priemonės.

S a n t r a u k a

Straipsnyje apžvelgiama profesoriaus Eugenijaus Palskio mokslinė veikla. Atsižvelgiant į tai, kad mokslinėje literatūroje prof. E. Palskio indėlis į kriminalistiką, baudžiamąjį procesą ir konkrečiai jo įdribis įrodymų sampratos bei jų fiksavimo klausimais buvo nedažnai analizuojamas bei tai, kad nuo naujojo Baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo praėjo pakankamai laiko, kad būtų galima jį vertinti, jo mintys šiais klausimais gali būti ypač naudingos. Šiame straipsnyje siekiama atkreipti dėmesį į prof. E. Palskio kompleksinį požiūrį į įrodymus, ypač didelį jo rūpestį dėl mokslinių technikos priemonių naudojimo tobulinimo.

Įvadas

Nuo 2003 m. galiojantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – BPK) tebekelia daug teisinės visuomenės diskusijų. Vienas iš tokių diskusinių klausimų yra įrodymų samprata. Baudžiamajame procese jau nebėra tokių sąvokų kaip tardymas, kvota, kvotėjas, nėra ir sąvokos faktiniai duomenys, o iš baudžiamojo proceso ikiteisminio tyrimo stadijos visais būdais stengiamasi išstumti sąvoką „įrodymai“. Atsižvelgiant į tai, kad faktų įrodinėti nebereikia, o ikiteisminiame tyrime dėti lygybės ženklą tarp duomenų ir įrodymų būtų nelogiška, kadangi galutiniai duomenys pripažįstami įrodymais teisminėje įrodymų tyrimo stadijoje, kyla klausimas dėl įrodinėjimo proceso mechanizmo. Aktualūs lieka duomenų gavimo, fiksavimo ir tikrinimo būdų ir priemonių, operatyviniu būdu gautos informacijos panaudojimo įrodinėjimo procese klausimai. Šios problemos buvo profesoriaus E. Palskio dėmesio akiratyje.

Darbo tikslas – remiantis prof. E. Palskio parašytais moksliniais straipsniais atsakyti į pagrindinį klausimą, ar dabartinio BPK nuostatos, reglamentuojančios įrodymų sampratą ir įrodinėjimo procesą, atitinka profesoriaus požiūrį.

Rengiant straipsnį remtasi Baudžiamojo proceso kodekso ir kitų įstatymų normomis, analizuojant mokslines publikacijas taikyti lyginamasis ir sintezės metodai.

Kūrybinio kelio fragmentai

Prof. E. Palskys, be monografijų ir vadovėlių, parašė daugiau kaip 80 mokslinių straipsnių. Iš jų 22 proc. sudaro straipsniai, kuriuose analizuojami sampratos, įrodymų fiksavimo būdų, atskirų įrodymų rūšių: daiktinių įrodymų [1], dokumentų [2], fotonuotraukų [3] ir parodymų klausimai [4; 5].

Nors įrodymų sampratos klausimų, kuriais domėjosi E. Palskys, daug, drąsiai galima išskirti klausimus, kuriems profesorius teikė pirmenybę – įrodymų fiksavimo mokslinių techninių priemonių ir metodų procesinio reglamentavimo klausimai. Pirmasis jo straipsnis „Daiktinių įrodymų fiksavimas ir kai kurios informacijos teorijos problemos“ parengtas 1967 m. [6], o vėliau kasmet parašydavo po straipsnį šia tema [7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20].

Idėjos ir mintys

Profesorius E. Palskys savo straipsniuose daug dėmesio skyrė įrodymų fiksavimo teoriniams pagrindams, kibernetinių metodų taikymo galimybėms kriminalistikoje, verbaliniams įrodymams, operatyvinių duomenų legalizavimo problematikai.

Nagrinėdamas mokslinių techninių priemonių naudojimo ir metodų taikymo, fiksuojant teisminius įrodymus, klausimus jis pateikia įrodymų fiksavimo reikalavimus [15, 81–93]. Būtina, kad:

- įrodymams fiksuoti naudojamos technikos priemonės ir būdai būtų teisėti;
- leistini baudžiamajame procese;
- taikomi įstatymo nustatyta tvarka;
- teisiniai įrodymai fiksuojami išsamiai ir objektyviai;
- technikos priemonės turi naudoti ir metodus taikyti įgalinti asmenys;
- veiksmai teismo įrodymų šaltiniams nustatyti ir įtvirtinti turi būti atlikti laiku;
- įrodymų šaltiniai, reikalaujantys procesinio ir techninio-kriminalistinio įtvirtinimo, turi būti nustatyti ir pasirinkti teisingai;
- įrodymų fiksavimo būdai mokslškai pagrįsti, t. y. turi būti naudojamos technikos priemonės ir taikomi metodai, leidžiantys visiškai išryškinti, tiksliai užfiksuoti ir patikimai išsaugoti įrodomąją informaciją daiktinėse ir kitose laikmenose [15, p. 82].

Verta paminėti ir šiandien aktualias profesoriaus mintis dėl mokslinių technikos priemonių naudojimo įrodomajai informacijai fiksuoti teisėtumo. Teisėtumas pažeidžiamas ir tais atvejais, kai technikos priemonės ir būdai panaudojami neteisėtai, taip pat ir tada, kai jos nepanaudojamos, nors tai padaryti yra būtina [15, p. 83].

Kita šių dienų problema – kas įstatymo įgaliotas naudoti fiksavimo technikos priemonės ir taikyti metodus? E. Palskys rašė, kad: „įrodymų rinkimas (reiškia fiksuoti ir įtvirtinti) yra išimtinė tyrėjo, prokuroro ir teismo teisė“. Dabar galiojantis BPK įpareigoja rinkti duomenis bei nustato dar vieną proceso dalyvį, galintį savarankiškai atlikti įvykio vietos tyrimą (Lietuvos BPK 205 str.) ir apžiūrą (Lietuvos BPK 207 str.) siekiant surasti ir įtvirtinti duomenis. Taigi naudoti technikos priemonės ir taikyti būdus, fiksuojant ikiteisminio tyrimo veiksmus ir juos atliekant gaunamą įrodomąją informaciją, gali tyrėjas, prokuroras, teisėjas (teismas), specialistas. Kiti proceso dalyviai gali tik dalyvauti renkant įrodomąją informaciją.

Diskutuotina šiuo metu galiojanti nuostata, kad tyrėjas negali naudoti technikos priemonių, atlikdamas tyrimo veiksmus – tai gali daryti tik specialistas. Įrodomosios informacijos rinkimas yra ikiteisminio tyrimo pareigūno ir prokuroro ne tik teisė, bet ir pareiga, o technikos priemonių naudojimas duomenims surasti, fiksuoti ir paimti, nusikalstamai veikai išaiškinti ir ištirti yra ne tik teisė, bet ir pareiga. Priešingu atveju būtų pažeistas teisėtumo principas. Kita vertus, galima diskutuoti dėl naudojamų technikos priemonių ir būdų lygio ir sudėtingumo specialiųjų žinių požiūriu. Tačiau teiginys, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas ir prokuroras negali naudoti technikos priemonių, yra teisiniu požiūriu ne tik nepamatuotas, bet ir prieštarauja įrodomosios informacijos fiksavimo mokslinių technikos priemonių istorinei raidai. Tikriausiai įvykio vietos tyrimo sąvokos atsiradimas baudžiamajame procese sukėlė šias ikiteisminio tyrimo dalyvių diskusijas.

Straipsnyje „Teisminių įrodymų fiksavimo techninių priemonių ir mokslinių būdų atsiradimas ir raida“ [17, p. 94–107] profesorius analizavo nusikaltimo pėdsakų atliekant įvykio vietos apžiūrą, daiktinių įrodymų apžiūros ir fiksacijos atsiradimą ir raidą nuo 1850 m. iki 1980 m. E. Palskys konstatavo dvi pagrindines pėdsakų ir daiktinių įrodymų fiksavimo tendencijas: pirma, aktyvus ir kūrybingas naujausių gamtos, technikos ir kitų specialiųjų mokslų laimėjimų diegimas ir, antra, tolesnis teisminių įrodymų fiksavimo technikos priemonių ir mokslinių metodų tobulinimas [17, p. 106–107]. Dabartinis baudžiamasis procesas aktyviai reaguoja į naujus mokslinius įrodinėjimo būdus. BPK 156 str. numatyta teisė paimti „pavyzdžius genetinei daktiloskopijai“ (galima diskutuoti, ar DNR tyrimams tinka sąvoka „daktiloskopija“, tačiau tai atskiro straipsnio tema) bei BPK 179 str. 5 dalis, kurioje tarp minimų protokolo priedų yra ne tik nuotraukos ir negatyvai, bet ir skaitmeninės informacijos laikmenos.

Profesorius E. Palskys aktyviai reaguodavo į naujausių technikos priemonių naudojimą baudžiamajame procese atliekant išteisinimą. 1987 m. dėl plačiai naudojamo vaizdo fiksavimo (E. Palskys savo ankstesniame darbe vaizdo fiksavimą vadina „vaizdaraščiu“ [15, p. 92]) atliekant kai kuriuos tyrimo veiksmus jis paskelbė atskirą straipsnį [19, p. 101–108]. Straipsnyje, analizuodamas technikos priemonių naudojimą atliekant įvairius procesinius veiksmus, E. Palskys siūlė įstatymų leidėjui baudžiamajame procese nurodyti bendrąsias mokslinių technikos priemonių naudojimo nuostatas bei pašalinti įvardytas šias priemones iš įstatymo straipsnių, reglamentuojančių atskirų tyrimo veiksmų atlikimo tvarką [19, p. 102]. Jis rašė, kad perdėm detalai nurodomos naudotinos technikos priemonės trukdo plačiai taikyti naujai atsirandančius mokslinius techninius įrodymų fiksavimo būdus ir priemones.

E. Palskio požiūrį į įrodymų sampratą atspindi jo nuomonė dėl naujų įrodymų atsiradimo baudžiamajame procese [21]. Visų pirma jis skeptiškai vertino „baudžiamojo proceso skverbimąsi į operatyvinės veiklos sferą“, rašė, kad tai „teoriniu požiūriu vargu ar pateisinama“ [21, p. 98]. Tačiau jis suprato pragmatinį praktikos poreikį operatyviu būdu gautus duomenis įteisinti baudžiamajame procese. Kaip parodė praktika, būtent teorinis operatyvinių veiksmų, numatytų Operatyvinės veiklos įstatyme, ir neviešų procesinių veiksmų – „kitų proceso prievartos priemonių“, numatytų Baudžiamojo proceso kodekse, nesuderinimas verčia ieškoti nestandartinių praktinių sprendimų.

Jis pritarė specialisto išvadai baudžiamajame procese kaip „kompleksinio įrodomosios informacijos kaupimo baudžiamojoje byloje“ [21, p. 99] principo garantijai.

Tačiau apskritai profesoriaus E. Palskio požiūrį į įrodymų šaltinių sąrašo nuolatinį pildymą atspindi šie jo žodžiai: „Nuolatinis įrodymų šaltinių sąrašo papildymas (74 str. 2 d.) naudingas ir parankus darbuotojams praktikams, bet baudžiamojo proceso mokslo požiūriu vargu ar pateisinamas dalykas, nes tai gali būti niekad nesibaigiantis procesas. Įstatyme įrodymų sąvoka turėtų būti apibrėžta pačia bendriausia forma – kaip bet kuri informacija apie byloje įrodinėtinas aplinkybes, gauta įstatymo nustatyta tvarka. Pateiktinas tik pavyzdinis, „atviras“ įrodymų rūšių sąrašas. Tai neužkirstų kelio panaudoti kaip įrodymus tokią informaciją, kurios įstatymų leidėjas negalėjo iš anksto numatyti“ [21, p. 100].

2001 m. rugsėjo 11 d. padaryti pakeitimai išplečiant įrodymų sąrašą buvo „svarbiausieji pakeitimai“ [22, p. 103], ir nors E. Palskys laikė tai intelektinių jėgų švaistymu [21], vis dėlto kiti mokslininkai tai vertino palankiai [23, p. 56].

1995 m. straipsnis tarsi savotiškas profesoriaus E. Palskio testamentas baudžiamojo proceso specialistams. Vėliau jis šiuolaikinių baudžiamojo proceso klausimų mokslinėje literatūroje nenagrinėjo. Įsigilinkime į jo žodžius: „Procese dar daug imitacijos – fizinės ir intelektualinės, daug nereikalingo biurokratizmo. Kartais baudžiamosiose bylose atliekama dešimtys ir šimtai veiksmų, kurie nė kiek nepriartina prie tiesos nustatymo. Tik tuščiai švaistomos lėšos, laikas, neretai pažeidžiami ir teisėti piliečių interesai“ [21, p. 100]. Ar galima teigti, kad dabartiniam procesui šie žodžiai visiškai netinka?

Jau rašėme, kad baudžiamajame procese numatyta daugiau kaip 30 naujų procesinių dokumentų [24, p. 13]. Kai kurie mokslininkai teigia, kad dabartiniame baudžiamajame procese numatyta 100 procesinių dokumentų formų [25]. Taigi kaltinimų biurokratizmu dabartiniam baudžiamajam procesui išvengti sunku. Procesinė ekspertizės skyrimo tvarka tapo sudėtinga ir beveik neprieinama išteisminio tyrimo pareigūnams. Ekspertizės neprieinamumas, ekspertinių įstaigų žinybingumas, ekspertizės aktų trafaretiškumas – tai tik keletas kritikos žodžių, išsakomų teisinėje literatūroje [26, p. 88–89]. Profesorius E. Palskys palankiai vertino specialiųjų žinių prieinamumo išplėtimą ir tikriausiai neigiamai vertintą atvirkštinį procesą.

Įrodymai ir įrodinėjimas

1997 m. sausio 30 d. tuomet dar Lietuvos policijos akademijoje buvo surengtas teorinis seminaras „Baudžiamojo proceso įstatymų reforma Lietuvoje: įrodymai ir įrodinėjimas naujame Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse“. Minėtame seminare, be prof. E. Palskio, pranešimus skaitė dr. P. Ancelis („Įrodymai ir įrodinėjimo subjektai užsienio valstybių ir Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje: santykis, skiriamieji bruožai ir tobulinimo perspektyvos“) ir dr. J. Rinkevičius („Įrodymų samprata Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje ir naujojo LR BPK projekte“). E. Palskys pristatė BPK projekto 7 skyrių „Įrodymai ir įrodinėjimas“. Jį sudarė bendroji dalis, kurioje buvo pateikta 13 straipsnių:

- 1 straipsnis. Įrodymai.
- 2 straipsnis. Įrodymu liečiamumas.
- 3 straipsnis. Įrodymų leistinumumas.
- 4 straipsnis. Baudžiamojoje byloje įrodinėtinos aplinkybės.
- 5 straipsnis. Duomenys apie kaltinamąjį.
- 6 straipsnis. Duomenys apie nukentėjusį ir liudytoją.
- 7 straipsnis. Įrodinėjimas.
- 8 straipsnis. Įrodymų rinkimas.
- 9 straipsnis. Įrodymų įtvirtinimas.
- 10 straipsnis. Piliečių teisių apsauga renkant įrodymus.
- 11 straipsnis. Paslapčių apsauga.
- 12 straipsnis. Įrodymų patikrinimas.
- 13 straipsnis. Įrodymų įvertinimas.

Panašaus skyriaus dabartiniame Baudžiamojo proceso kodekse nėra. Straipsniai, apibrėžiantys įrodymų sampratą ir įrodinėjimo procesą, išsibarstę po visą Baudžiamojo proceso kodeksą nuo pirmojo iki trisdešimt antrojo skyriaus. Tad kompleksiško principo sprendžiant šiuos klausimus dabartiniame kodekse nesilaikyta.

Tiesa, reikia pažymėti, kad įrodymų sąvoką, suprantama kaip „bet kuri informacija, gauta įstatymo nustatyta tvarka“, išliko nepakitusi ir apibrėžiama BPK 20 str. 1–2 dalyse.

Įrodymų liečiamumo klausimas, nors ir apkarpytas, taip pat paminėtas LR BPK 20 str. 3 d. Kodekso autoriai ir įstatymų leidėjas nepritarė idėjai, kad jeigu „vienai proceso instancijai nepriėmus liečiamumo požiūriu kurios nors informacijos, proceso dalyviai gali ją vėl pateikti nagrinėjant bylą aukštesnėje instancijoje ir prašyti pripažinti įrodymu, liečiančiu bylą.“

Įstatymų leidėjas, aptardamas įrodymų leistinumumo bendrąją nuostatą, LR BPK 20 str. 4 d. nutarė nereglamentuoti draustinus informacijos rinkimo atvejus, kuriuos siūlė profesorius:

- „1) naudojant šiame Kodekse nenumatytus įrodymų būdus;
- 2) iš esmės pažeidžiant šiame kodekse nustatytą procesinių veiksmy atlikimo tvarką;
- 3) naudojant smurtą, apgaulę ar kitas neleistinas priemones;
- 4) jeigu nežinomas informacijos gavimo šaltinis.“

Lietuvos BPK 11 str., aptariant proporcingumo principo laikymąsi taikant procesines prievartos priemones ir atliekant tyrimo veiksmus, nurodomas draudimas naudoti smurtą ir taikyti kitus neleistinus būdus. Tačiau tai nesiejama su gautos informacijos vertinimu. Teisėjas, vadovaudamasis „savo vidiniu įsitikinimu“ (BPK 20 str. 5 d.), bus tikras, kad neleistiniais būdais išgauta informacija atskleidžia nusikaltimo aplinkybes, bet įstatymo norma jo neįpareigoja atmesti draustinu būdų gautą informaciją. Toks Damoklo kardas ikiteisminį tyrimą atliekančius pareigūnus ir prokurorus galbūt ne tik drausmintų, bet ir būtų papildoma piliečių teisių užtikrinimo priemonė, tik reikėtų papildyti BPK 301 str. „Įrodymai, kuriais pagrindžiamas nuosprendis“.

Profesoriaus E. Palskio parengti Baudžiamojo proceso kodekso projekto straipsniai „Duomenys apie kaltinamąjį“ ir „Duomenys apie nukentėjusį ir liudytoją“ reikšmingi tuo, kad kalbant apie įtariamąjį (kaltinamąjį) preziumuojama, kad kiekvienas žmogus yra sveikas ir pakaltinamas, o duomenų apie nukentėjusį ir liudytoją „negalima viešai skelbti“. Mūsų požiūriu, tai kitokia nuostata nei įtvirtinta dabartiniame Baudžiamojo proceso kodekso 177 str. [27]: „Ikiteisminio tyrimo duomenys neskelbtini“. Taigi E. Palskio nuostata daug griežtesnė ir iš dalies platesnė – apima Visuomenės informavimo įstatymo 13 ir 14 str. [28] reguliavimo sritį.

Tačiau drįstume teigti, kad visuomenė ne vieną kartą įsitikino, jog švelnios BPK 177 str. nuostatos, pvz., „Šie duomenys iki bylos nagrinėjimo teisme gali būti paskelbti tik prokuroro leidimu ir tik tiek, kiek pripažįstama leistina. Draudžiama skelbti duomenis apie nepilnamečius įtariamuosius ir nukentėjusiuosius“, neapsaugo baudžiamojo proceso dalyvių ir trukdo įgyvendinti baudžiamojo proceso paskirtį (BPK 1 str.).

Taip pat buvo siūlytos palikti ir šios įrodinėtinos aplinkybės:

- 1) nusikaltimo įvykis: nusikaltimo padarymo laikas, vieta, būdas ir kitos aplinkybės, apibūdinančios nusikaltimo įvykį;
- 2) nusikaltimo padarymo motyvai ir tikslai;
- 3) aplinkybės, turinčios įtakos kaltinamojo atsakomybės laipsniui ir pobūdžiui: kaltinamojo atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės, kaltinamojo asmenybę, nukentėjusiojo elgesį ir jo asmenybę apibūdinančios aplinkybės;

- 4) dėl nusikaltimo padarytos žalos pobūdis ir dydis: fizinė žala padarant kūno sužalojimus ar kitaip pakenkiant žmogaus sveikatai, sukeliant skausmą; turtinės žalos natūrali ir piniginė išraiška; moralinės žalos padarymas pažeidžiant žmogaus garbę ir orumą;
- 5) aplinkybės, darančios baudžiamąjį persekiojimą negalimą.

Galiojančiame Baudžiamojo proceso kodekse numatyta, kad aplinkybes įrodinėti būtina, tik jei nusikalstamą veiką padarė nepakaltinamas arba ribotai pakaltinamas asmuo, taip pat jei asmeniui, padarius nusikalstamą veiką, sutriko psichika ir dėl to jis negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti (BPK 395 str.).

Tikriausiai labai greitai pajusime šio pakeitimo pasekmes, kai ikiteisminio tyrimo pareigūnai, puikiai žinodami baudžiamąjį teisinį socialinio reiškinio modelį (dispozicija), sukluops lygindami padarytą veiką ir modelio požymius, nerasdami to, kas konkretizuoja ir individualizuoja kiekvieną įvykį. Be to, verta paminėti, kad baudžiamąjį procesą reglamentuojant kitais norminiais aktais tiriant ir nagrinėjant nusikalstamas veikas ignoruojamos faktiškai egzistuojančios nustatinėtinose aplinkybės.

Vieni svarbiausi siūlomo projekto straipsniai, mūsų nuomonė, yra reglamentuojantys įrodinėjimo procesą. Čia buvo pateikta įrodinėjimo sąvoka ir bendrosios nuostatos.

„Įrodinėjimas yra baudžiamojo proceso dalyvių veikla, skirta įrodymams surinkti, patikrinti ir įvertinti. Įrodinėjimas baudžiamojoje byloje vyksta laikantis šalių rungimosi principo.

Teismas, nagrinėjantis baudžiamąją bylą, išklauso ir priima šalių pateiktus įrodymus ir argumentus, juos patikrina ir įvertina. Teismas pats neįrodinėja jokių bylos aplinkybių.

Valstybinis arba privatus kaltintojas privalo įrodyti kaltinamajam pareikštą kaltinimą ir visas su tuo susijusias bylose įrodinėtinas aplinkybes. Kaltintojai privalo pranešti teismui ir tas bylos tyrimo eigoje paaiškėjusias aplinkybes, kurios nepatvirtina kaltinimo arba jam prieštarauja.

Kaltinamasis ir jo gynėjas neprivalo įrodinėti kaltinamojo nekaltumo, tačiau jie gali dalyvauti įrodinėjime, pateikdami įrodymus ir argumentus, paneigiančius pareikštą kaltinimą arba lengvinančius kaltinamojo atsakomybę.

Nukentėjusysis, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir jų atstovai neprivalo įrodinėti baudžiamosios bylos aplinkybių, tačiau jie gali dalyvauti įrodinėjime pateikdami įrodymus ir argumentus, reikalingus jų pačių arba atstovaujamiems interesams apginti“ [29].

Baudžiamojo proceso kodekse yra tik du straipsniai (BPK 42 ir 113 str.), kuriuose paminėtas įrodinėjimas. Pirmuoju atveju vartojant šį žodį apibūdinama valstybinio kaltintojo veikla (valstybinis kaltinimas yra prokuroro veikla įrodinėjant, kad nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo yra kaltas), o kitu atveju – reglamentuojamas civilinio ieškinio įrodinėjimas (civilinis ieškinys, pareikštas baudžiamojoje byloje, įrodinėjamas pagal šio kodekso nuostatas) [27].

Pasikeitus įrodymų sampratai sunku teigti, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokurorai renka įrodymus¹, nors praktikoje formuojasi nevienareikšmiškas požiūris.

Tai tik kelių straipsnių analizė. Viename straipsnyje apžvelgti visus projekto straipsnius, reglamentuojančius įrodinėjimo procesą ir siūlytus prof. E. Palskio, būtų keblu. Tad paliekame galimybę aptarti šiuos klausimus kituose straipsniuose.

Išvados

1. Profesoriaus E. Palskio mokslinių tyrinėjimų objektas – daiktinių įrodymų samprata, jų mokslinių techninių fiksavimo būdų ir priemonių problematika.

2. Kai kurios jo idėjos atsispindi dabartiniame Lietuvos BPK.

3. Savo darbuose profesorius stengėsi rasti tinkamą kriminalistikos ir baudžiamojo proceso, kriminalistinių įrodymų radimo, fiksavimo ir paėmimo būdų ir priemonių bei jų reglamentavimo baudžiamojo proceso įstatyme santykį.

4. Jo pagrindinė idėja – baudžiamojo proceso įstatymas neturi siaurinti ikiteisminio tyrimo pareigūnų galimybės naudoti įrodomosios informacijos gavimo ir fiksavimo priemones.

5. Reglamentuodamas įrodinėjimo procesą, profesorius laikėsi kompleksiško principo, stengdamasis siūlomame Baudžiamojo proceso kodekso projekto „Įrodymai ir įrodinėjimas“ skyriuje reglamentuoti ne tik įrodymų sąvoką, bet ir leistinumą ir liečiamumo principus, įrodinėtinas aplinkybes, reglamentuoti patį įrodinėjimo procesą, jautriai reaguodamas į visų proceso dalyvių teises ir duomenų apsaugą.

¹ Reikia pažymėti, kad įstatymų leidėjas ikiteisminio tyrimo pareigūnus ir prokurorus paliko dviprasmiškoje situacijoje, BPK 20 str. teigdamas, kad atliekant ikiteisminį tyrimą gaunami tik duomenys, o BPK 48 str. 1 d. 5 p., reglamentuojant gynėjo teises ir pareigas, nurodoma, kad jie *atlikdami veiksmus renka įrodymus*.

LITERATŪRA

1. **Palskys E.** Daiktinių įrodymų sąvokos ir prielaidų klausimu // Teisė. Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. 1968. T. VII. Sąs. I.
2. **Palskys E.** Apie dokumentų – daiktinių įrodymų ir dokumentų – rašytinių įrodymų atbigojimo kriterijus baudžiamajame procese // Teisė. 1973. T. XII; Palskys E. Dokumentai baudžiamajame procese // Socialistinė teisė. 1977. Nr. 3.
3. **Palskys E.** Įrodomoji fotonuotraukų reikšmė baudžiamajame procese // Socialistinė teisė. 1969. Nr. 1.
4. **Palskys E.** Melo problema teisėje // Socialistinė teisė. 1981. Nr. 1.
5. **Palskys E.** Melo diagnostika ir detekcija ir kaltinamojo parodymų vertifikacijos problema (rusų k.) // Baudžiamosios teisinės kovos su nusikalstamumu tobulinimas: Respublikinės mokslinės konferencijos pranešimų tezės. – Vilnius, 1983.
6. **Palskys E.** Daiktinių įrodymų fiksavimas ir kai kurios informacijos teorijos problemos // Spalio revoliucija ir visuomenės mokslai Lietuvoje: Mokslinės konferencijos medžiaga. – Vilnius: Lietuvos TST Mokslų akademija, 1967.
7. **Palskys E., Danisevičius P.** Daiktinių įrodymų fiksavimo pagrindinių būdų prigimtis ir informacinis efektyvumas // Lietuvos TSR Teismo ekspertizės mokslinio tyrimo instituto mokslo darbai. 1968. T. III.
8. **Palskys E.** Verbalinio-semantinio daiktinių įrodymų fiksavimo būdo tyrinėjimo pagrindiniai aspektai (rusų k.) // Teisė. Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. 1969. T. VIII.
9. **Палскис Э.** Гносеологическая природа вещественных доказательств // Право. Вестник Московского университета. 1970. № 6.
10. **Palskys E.** Kai kurios daiktinių įrodymų materialiu kopijų adekvatumo padidavimo galimybės ir sąlygos (rusų k.) // Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Teisė. 1972. T. XI.
11. **Palskys E.** Daiktinių įrodymų fiksavimo įvairių būdų kombinuoto panaudojimo principas kriminalistikoje (rusų k.) // Baudžiamųjų teisių mokslų raida Lietuvos, Latvijos, Estijos TSR: Mokslinės konferencijos pranešimų tezės. – Tartu: Tartu valstybinis universitetas, 1973.
12. **Palskys E.** Apie daiktinių įrodymų fiksavimo būdų mokslinės klasifikacijos principus: Kovos su nusikalstamumu formos ir metodai: Mokslinės konferencijos pranešimų tezės. – Vilnius: Vilniaus valstybinis universitetas, 1974.
13. **Palskys E.** Daiktinių įrodymų fiksavimo šiuolaikinių būdų efektyvumo įvertinimo klausimu (rusų k.): Civilinių, baudžiamųjų ir procesinių įstatymų raida tarybinėse Pabaltijo respublikose: Mokslinės konferencijos pranešimų tezės. – Ryga, 1975.
14. **Palskys E.** Dėl teisminių įrodymų fiksavimo techninių priemonių ir metodų procesinio reglamentavimo: Civilinių ir baudžiamųjų įstatymų tobulinimo problemos TSKP XXV suvažiavimo nutarimų ir naujosios TSRS Konstitucijos šviesoje: Respublikinės mokslinės konferencijos, skirtos Vilniaus universiteto 400 metų, pranešimų tezės. – Vilnius: Vilniaus valstybinis universitetas, 1979.
15. **Палскис Э.** Процессуально-правовые принципы использования научно-технических средств и методов фиксации судебных доказательств // Право. 1980. T. XV.
16. **Palskys E.** Kai kurios kibernetikos metodų ir ESM panaudojimo kriminalistikoje ir teismo ekspertizėje galimybės (rusų k.): Tardymo aparato veiklos tolesnio tobulinimo uždaviniai TSKP XXVI suvažiavimo nutarimų šviesoje: Lietuvos TSR prokuratūros tardytojų mokslinės praktinės konferencijos medžiaga. – Vilnius: Vilniaus valstybinis universitetas, 1982.
17. **Палскис Э.** Возникновение и развитие технических средств и научных методов фиксации судебных доказательств // Тейсе. 1983. T. XVIII.
18. **Palskys E., Žukas L.** Mokslinių-techninių priemonių ir metodų panaudojimo tiriant nusikaltimus procesinis reglamentavimas (rusų k.): Lietuvos TSR vidaus reikalų ministerijos biuletenis. – Vilnius. 1986. Nr. 2.
19. **Палскис Э.** Совершенствование правовой регламентации использования научно-технических средств при производстве следственных действий // Тейсе. 1987. T. 22.
20. **Palskys E.** Operatyvinės informacijos legalizavimas ir jos įrodomosios reikšmės problema: Lietuvos Respublikos baudžiamųjų įstatymų reforma: Respublikinės mokslinės konferencijos pranešimų tezės. – Vilnius, 1990.
21. **Palskys E.** Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymų raida 1990–1994 metais // LPA mokslo darbai.– Vilnius, 1995. T. IV.
22. **Ancelis P., Grigolovičienė D.** Baudžiamojo persekiojimo raida atkūrus Lietuvos nepriklausomybę prieš patvirtinant Teisinės sistemos reformos metmenų naują redakciją // Jurisprudencija. 2004. T. 61(53).
23. **Ancelis P., Gigolovičienė D.** Ikitėsminis tyrimas po naujos redakcijos Teisinės sistemos reformos metmenų patvirtinimo // Jurisprudencija. 2004. T. 63(55).
24. **Burda R.** Naujas baudžiamojo proceso kodeksas – nauji kriminalistikos taktikos uždaviniai // Jurisprudencija. 2003. T. 43(35).
25. <http://www.nplc.lt/>
26. **Stungys K.** Specialių žinių samprata ir panaudojimo ypatumai // Jurisprudencija. 2004. T. 52(44).
27. **Baudžiamojo** proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 37–1341. Nr. 46.
28. **Visuomenės** informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 75–2272.

29. Teorinio seminaro „Baudžiamojo proceso įstatymų reforma Lietuvoje: įrodymai ir įrodinėjimas naujame Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse“, vykusio 1997 m. sausio 30 d., programa ir dalomoji medžiaga.

Sight of Professor E. Palskys at Concept about the Proof

*Assoc. Prof. Dr. Ryšardas Burda
Mykolas Romeris University*

Keywords: *criminal trial, criminalistic, evidence, means fixing of evidence.*

SUMMARY

Given article is devoted to the analysis of scientific activity professor E. Palskys in the field of criminalistics and criminal procedure. In article works of the professor in which he are considered accents application of scientific and technical means of gathering of evidentiary materials (proofs).

For the creative period the professor has published over 80 scientific articles. Approximately 22 percent of published articles are devoted to evidentiary materials and questions of fixing of evidentiary materials. It paid a special attention to a legal regulation in criminal procedure code of means of detection, fixing and withdrawal of traces of a crime and means of fixing of evidentiary material.

In various articles professor E. Palskys mentioned main principles and conditions of application of means of gathering of evidentiary materials in criminal procedure.

E. Palskys recommended the legislator to specify general provisions of use of means in laws.

Considering questions of use of the operative data, the professor marked theoretical groundlessness of inclusion of operative means of gathering of the information in criminal procedure.

In the article the section „Evidentiary material and averment“ the project of criminally remedial code is submitted. Some positions of the given project have found the reflection in accepted in 2003 the Criminal procedure code.

